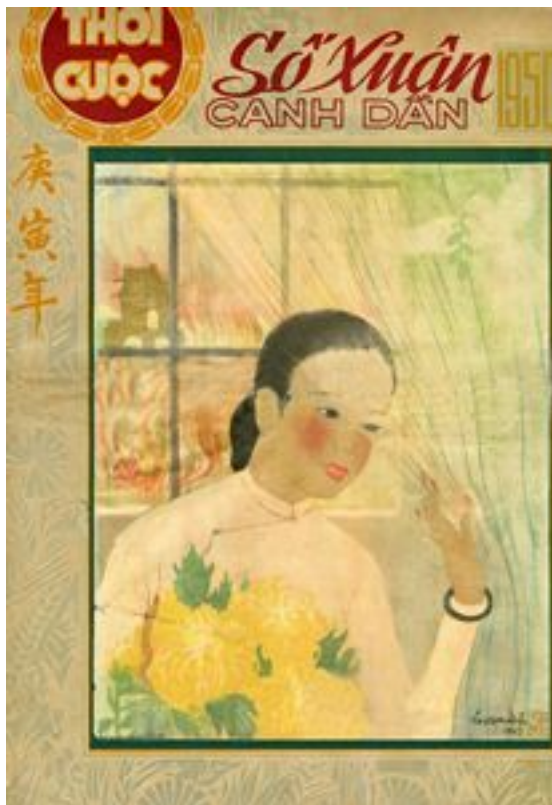

Pháp Viêt” Mậu Tý 1948 là tờ xấp xỉ nhất trong bộ sưu tập.

Hình bìa tờ báo Thời Cuộc Xuân Canh Dần 1950 cách nay đúng 60 năm. (Hình: Tuyêt Lê sưu tầm)

Khuôn khổ tờ báo Xuân này lớn như tờ nhật báo và chỉ có 12 trang, tính luôn bìa. Tuy là Xuân Mậu Tý nhưng tờ báo lại chỉ có một bài nào nói về “Chuột,” mà chủ đề tập trung vào liên quan đến Xuân đến Tết mà thôi.

Thế nhưng, hai năm sau thì con Giáp lại được đề cập đến khá nhiều trên tờ “Thời Cuộc Xuân Canh Dần 1950.”

Cách đây đúng 60 năm, t_h báo Xuân cho đ_uc gi_u th_ong th_oc “h_ong v_o C_op” v_oi nhi_u bài vi_t nói v_o con v_ot đ_uc m_onh danh chúa t_h s_on lâm. Đ_ong th_oi cũng có nhi_u bài vi_t v_o Xuân và T_ht, ch_ong h_on “Xuân Chinh Chi_n,” nh_oc l_oi nh_ong tr_on chi_n mùa Xuân trong l_och s_o; “Xuân t_h D_u 1285 H_ong Đ_o V_ong đ_oi chi_n quân Nguyên;” “Xuân K_o D_u 1789 Vua Quang Trung đánh tan 20 v_on quân Thanh trong tr_on Đ_ong Đ_a”... cùng r_ot nhi_u bài khác, đ_oc p_h đ_on T_ht.

Bên c_onh đ_o, còn nhi_u bài vi_t v_o c_o t_hc và k_o ni_m x_a, nh_o T_ht c_oa ng_oi Vi_t Nam; B_oa r_ou T_ht bên các cô gái Th_o Ngh_o L_o; T_ht t_hn c_o; T_ht h_oi c_o; T_ht nô l_o; T_ht gi_oi phóng. L_oi còn có c_o bài nói v_o T_ht trong... tù, nh_o: T_ht_h Lao B_oo; T_ht_h Côn Đ_oo; T_ht_h Kh_om L_on.

V_o hình _onh, ph_oi k_o đ_on hàng trăm t_hm hình, v_oa ch_op, v_oa v_o, v_oa ph_oc h_oa... Có c_o hình ch_op các nh_on v_ot l_och s_o đi kèm v_oi bài vi_t th_oi s_o lúc b_oy gi_o, có hình c_oa bà T_hng Kh_onh Linh (qu_o ph_o Tôn D_ot Tiên), hình Th_ong Ch_o T_hng Gi_oi Th_och, hình Th_o T_hng Nehru vi_ong chi_oc tu_on đ_ong h_om đ_u tiên c_oa _on: chi_oc Delhi. Hình ch_op c_onh ch_o hoa Hà N_oi bên h_o Hoàn K_om; Ch_o Nh_o tr_oc Kh_om L_on và bên hông T_oa, hình “Chu_ong B_o” t_hc cái đ_oa ng_oc _o Côn Đ_oo, và r_ot nhi_u b_oc hình ch_op c_onh sinh ho_ot ngày T_ht, sinh ho_ot các cô gái mi_on Th_ong...

Trong s_o báo Xuân năm nay, cũng Canh D_h n, chúng tôi xin trích đ_ong l_oi m_ot s_o đ_on c_oa t_h báo Xuân Canh D_h n cách đây 60 năm.

S_o tích C_op

Thu_o x_a, có m_ot v_o thiên tiên quý danh là Ph_om Nh_o (ngh_oĩa là tai rách) c_oy tài cao phép r_ong, to_on l_ot đ_o chính quy_on c_oa Ng_oc-Ho_ong Th_ong Đ_o, ch_ong khác đ_on Tôn Ng_o Không đ_o lo_on thiên cung. Nh_ong l_on này có ph_on nguy c_op h_on là vì Ph_om Nh_o th_on thông qu_ong đ_oi h_on T_h Thiên đ_oi thánh Tôn Ng_o Không nhi_u và hung t_hn h_on. Binh t_hng c_oa Thiên tri_u ra c_o đ_och bao nhiêu đ_ou b_o Ph_om Nh_o b_ot gi_ot và m_o ru_ot ăn gan u_ong huy_ot h_ot.

Th_oy tai h_oi m_ot ngày m_ot lan ra mà Ph_om Nh_o quá tàn ác, Ph_ot Bà Quan Âm _o Nam H_oi đ_ong lòng t_h tâm, m_oi đ_ong viên t_ht c_o đ_oo quân _o trong 33 vùng c_oa bà kéo đ_on gi_oi v_o cho thiên đ_onh và b_ot Ph_om Nh_o tr_o t_hi. Nh_ong r_oi thay pháp thu_ot c_oa Ph_om Nh_o quá cao, Ph_ot Bà Quan Âm đ_ong c_o không l_oi. Ph_ot Bà ph_oi lui v_o c_ou c_ou v_oi đ_oc Chu_on Đ_o. Đ_oc Ph_ot Chu_on Đ_o l_oi ph_oi b_oi th_oi tr_oc pháp thu_ot siêu qu_on c_oa Ph_om Nh_o n_oa. Đ_oc th_o, Ph_om Nh_o l_oi càng kiêu h_onh, và kéo r_oc binh đ_on tr_oc Thiên cung b_oo Ng_oc Ho_ong Th_ong Đ_o ph_oi t_hngôi, nh_ong l_oi cho anh ta, b_ong không s_o kéo binh vào tàn sát h_ot ch_o tiên ch_o Ph_ot.

Lúc b y gi Đ c Ph t Nh Lai đang l n chu i ni m kinh c côi Tây ph ng, thỉnh linh th y có m t tòa sen tr c m t ngài không gió mà l i ngã gãy. B t ch c có chuy n ch ng lành x y đ n đầu đây, ngài li n h t m t n m gió tr c m t ngài l i xem thì m i hay r ng Thiên cung có lo n mà ch ng v Tiên Ph t nào đ ng c n i v i tên phi n lo n y. Đo n ngài li n lên l ng b ch h c c i đ n n i xem s th ra sao.

Thì ra ngay lúc y Ph m Nhĩ đang toan công phá Thiên cung, và th n tiên Ph t trong y đang r i lo n. Đ c Nh Lai ch ng nói ch ng r ng chi h t, m nút h lô mà ngài đeo n i mình cho linh ki m trong bay ra đ n chém gi t binh c a Ph m Nhĩ. Trong lúc b t c p và g p phép th n thông c a Đ c Nh Lai quá cao thâm, Ph m Nhĩ không sao c l i, ph i b ch y. Trong lúc b t c p và g p phép th n thông c a Đ c Nh Lai quá cao thâm, Ph m Nhĩ không sao c l i, ph i b ch y. Túng th , Ph m Nhĩ ch y tu t xu ng đ ng tr n tr n n.

Đ c Ph t Nh Lai nghĩ cũng th ng tình cho m t v thiên tiên đã nhi u công tu luy n mà ch ng trút h t đ c d c v ng, nên ngài thâu linh ki m l i. Đ c Ph t Nh Lai nghĩ cũng th ng tình cho m t v thiên tiên đã nhi u công tu luy n mà ch ng trút h t đ c d c v ng, nên ngài thâu linh ki m l i. Vì th bây gi tuy thành c p r i, nh ng v i b n năng x a là hung t n, nên c p hay a ăn th t t i và u ng máu. Và cũng vì v n là m t v thiên tiên b đ a nên c p nghe đ c muôn đ m cách xa. Và nh t là trong lúc ng , ai nói chi c p cũng nghe đ c c .

Nh ng Đ c Ph t Nh Lai l i s tách này c a c p còn gi đ c nh x a thì nguy cho loài ng i l m nên ngài m i b t nó khi ng th c d y ph i vung vai, làm nh th đ cho nó quên nh ng chuy n x u mà ng i ta nói x u nó đã nghe. Và cũng đ an i cho m t t ng b i tr n, ngài phong cho nó luôn ch c là chúa s n lâm. Còn v ph n chúa s n lâm thì l i r t quý tr ng tên x a mình, nên m i khi có b t đ c con thú nào đ ăn th t, nh ng r i l i làm con thú hay ng i y rách tai, thì không bao gi ăn, đ t kiêng k tên mình là Ph m Nhĩ.

C p ti p t cho Chúa Nguy n Ánh

Khi x a Chúa Nguy n Ánh b thua tr n ch y l c l ng vào mi t r ng Nam Vi t. C Chúa c t o đ u ch u đói ch u khát trong r ng. Gi a lúc đang lo l ng v s có th b ch t đói hay làm m i cho thú đ , thì b ng m t bu i sáng, m i ng i đ u s ng s t vì th y g n n i mình n núp có m t con heo r ng đã b v t ch t. Sau khi xét k m i nh n ra ch c heo có v t r ng. M i ng i m i đoán ch c là r ng c p.

T t c m i ng i v a m ng v a s . M ng vì đ c có heo ăn cho đ đối, s là ch mình n núp có c p t i lui, không ch ng nó rình mò r i nó ăn c ng i. Đêm đ n m i ng i ph i trèo lên cây n m ch không dám n m đ i đ t n a. Sáng hôm sau đ y, m i ng i i th y có m t con heo n a đã b móc c ch t b n m đ i g c cây.

R i m i hôm i c th y ho c heo ho c nai đã b v t ch t quăng ra đ y. Nh th mà ngày nào chúa tôi Nguy n Ánh cũng có v t mà ăn không đ n n i ch t đối.

V sau Chúa Nguy n Ánh cho là Tr i giúp mình khi n c p tha m i đ n c u.

Nh n c u s ng c a c p, khi lên ngôi, vua Gia Long m i đ t ra i : ai b t đ c c p s ng đem n p s đ c th ng 30 quan t n, ai s n ch t c p s b ph t 30 tr ng.

Do i n p 30 quan t n th ng v i 30 tr ng ph t y, nên ng i ta m i g i c p là Ông Ba M i vì c p là ân nhân c a Vua Gia Long nên đ c tôn tr ng nh th .

C p làm H ng C

B n đ c h n còn nh h i đ u th k 20 này, ông Paul Doumer có m t lúc sang làm Toàn quy n Đông D ng m y năm. Có m t hôm ông đi kinh lý t nh Bà R a, đ c th y m t làng dân y t th đ i g c cây đ dăng đ a v H ng c làng mình cho m t con c p.

Nguyên là h i y, t nh Bà R a còn nhi u r ng rú ch a khai phá, các gi ng ác thú n núp trong đó không thi u gì, nh t là beo c p th ng đêm mò v nh ng làng ph c n qu y nhi u luôn. Khi b t trâu bò, lúc v ng i ta, nh chuy n c m b a.

M t làng, đêm đêm b m t con c p quen v cồng bò b t heo, làm cho dân làng thi t thòi ta thán h t s c, nh ng không bi t làm sao tr đ c cái đ i n n y. M t làng, đêm đêm b m t con c p quen v cồng bò b t heo, làm cho dân làng thi t thòi ta thán h t s c, nh ng không bi t làm sao tr đ c cái đ i n n y. Sau cùng quy t đ nh đem ch c H ng c đ a cho ông c p đ ông b o h dân làng đ c yên.

Nh ng đ ng b ng cách nào bây gi ? Ai dám lên r ng y t ki n v i ông c p đ ng ý thành kính c a dân, v i bi t ông c p nào mà y t ki n?

Các ông h ng ch c ta bàn nhau mãi, r i đ ng ý g i th cho c p b ng cách sau này: vi t m t t trình bày dân ý và dán g c cây đ u làng. B c th y vi t nh sau đây:

“Kính b m ông c p,

“Ch c h n b y lâu dân làng chúng tôi có đ u chi th t l v i ngài, cho nên ngài b t bình th ng đêm v hành ph t dân làng chúng tôi luôn luôn.

“Nay chúng tôi ăn năn và t lòng kính m xin tôn ngài làm ch c H ng c làng chúng tôi. V y xin ngài đoái th ng dân tình mà b o h dân làng chúng tôi đ c an c l c nghi p.

“N u đ c ngài chi u c nh n ch c, thì sau khi xem t này, xin ngài l y móng nh n cào đ i g c cây đ làm đ u cho dân làng đ c bi t v.v...”

Hôm sau các ông h ng ch c ra ch g c cây, th y có móng chân c p làm đ u ch t ra c p đã nh n làm H ng c trong làng r i, và cũng t đó tr đi, trong làng không m t trâu, heo nh tr c n a. Vì ông c p đã nh n lãnh ch c v H ng c, t c là ngôi th đàn anh b c nh t trong làng, t nhiên ph i b o h dân đ cho dân bình an, không l nào l i v ăn c p súc v t c a chúng mà x c.

C p trong Lãng Ông Bà Chi u

Nh ng ai có vào Lãng Đ c T Quân Lê Văn Duy t Bà Chi u đ u th y bên c nh bàn th quan l n T Quân có m t con c p b ng da c p thu c đ n m m t bên. Có ng i nói con c p đó là t ng linh c a quan l n Th ng, nh ng cũng có ng i b o đó là c p c a quan l n Th ng nuôi nên bây gi h cũng th luôn.

Chuy n đó ch a bi t ch c s thi t là đâu, nh ng có đ u, n u không l m thì vào kho ng năm 1938, nh ng ng i Bà Chi u đ u đ n rùm lên r ng c p trong lã đi ra có đ u đ l i xung quanh nhà h . M t đ n m i, m i đ n tr m, ri t th u tại nhà ch c trách s t i. Mà nhà ch c trách h i y cũng ch a bi t tin hay không. Vì có ng i bàn th này ng i bàn th khác, t i sao châu thành có c p, và có ng i l i qu quy t r ng c p đó là c a quan l n Th ng trong lã đi ra đ o ch i lúc ban đêm, ch không c a ai h t.

Lúc ban đ u nhìn đ u, sau h quy t rình cho th y c p đi, thì h g p c p th t. M t con c p th t to và đã có v heo chó ng i ta ăn r i n a. Chuy n x y ra đ n đây, nhà ch c trách s t i không th làm ng đ c, vì n u c p th n c p thánh sao l i v heo b t chó ăn. Ch c là c p thi t r i, nên li n đó có cu c săn c p. Và qu đúng nh th , sau đó ít ngày ng i ta b n ch t đ c con c p y. Nh ng t i bây gi hình nh ai cũng ch a rõ con c p đó ở đâu mà có, ch lý nào t i châu thành l i có c p. N u không ph i c a m t ông Tây l n nào ở đây nuôi c p ch i r i r i đ s t

ch_{úng} n_{ên} nín êm không dám nh_{ìn}, s_ố b_{ên} trách nhi_{ệm} v_à nh_à ng_{ười} tai h_{ại} i v_à c_{ông} p_h gây ra.

Vài đ_{iểm} u_{ng} nh_à n_{ên} xét khoa h_{ọc} v_à C_{ông} p

- C_{ông} p là thú v_{ật} đ_ể c_{on} nh_à t_h đã coi ng_{ười} i nh_à m_{ột} th_{ực} v_{ật}, nh_à ng_{ười} ch_{úng} gi_{ống} t_h ng_{ười} i khi nó không đ_{ối}.
- Ớn Đ_{ồng}, m_{ột} con c_{ông} p tha ng_{ười} i đàn bà vào r_{ừng}, n_{ằm} ngay bên c_{ạnh} nh_à ng_{ười} xong m_{ột} gi_{ống} c_{on} r_{ừng} i b_{ên} đ_ể n_{ên} i khác.
- C_{ông} p ch_{úng} chuyên v_{ào} c_{on} ăn th_{ực} t_h ng_{ười} i khi nào vì b_{ên} nh_à t_h ho_{àn} c_{on} già y_{ếu} u, c_{ông} p không th_ể b_{ên} t_h m_{ột} i khác.
- Đã “ăn ng_{ười} i” c_{ông} p có tính phá ho_{àn} i ghê g_{ớm} m.
- M_{ột} con c_{ông} p cái Ớn Champawat (Ớn Đ_{ồng}) gi_{ống} t_h 200 ng_{ười} i và ti_{ếp} p_h c_{on} h_{ại} i thêm 234 nh_à n_{ên} m_{ột} ng_{ười} trong vài tháng khi nó b_{ên} đ_ể i qua t_h nh_à Kumaon.
- Đ_{ồng} i v_{ào} i ng_{ười} i, c_{ông} p ít có c_{on} m_{ột} tình, nh_à ng_{ười} có đôi khi cũng bi_{ết} t_h m_{ột} n_{ên} ng_{ười} i nuôi. Con c_{ông} p tên Rajah Ớn g_{ánh} xi_{ên} c_{on} Barnuin đã nh_à n_{ên} đ_ể i nh_à t_h khi ph_{ải} i xa bà Mabel, ng_{ười} i đã t_h p_h luy_{ện} n_{ên} nó t_h nh_à.
- T_h nh_à n_{ên} đ_ể v_{ào} ch_{úng} khó đoán đ_ể i c_{on}. Nhi_{ều} u_{ng} ng_{ười} i luy_{ện} n_{ên} t_h p_h c_{ông} p đ_ể u_{ng} ph_{ải} i ng_{ười} a s_ố thay đ_ể i tính tình c_{on} a c_{ông} p đ_ể tránh tai n_{ên}.
- C_{ông} p không có tình đoàn k_{ết} t. Nhi_{ều} u_{ng} qu_{ần} c_{on} v_{ào} ng_{ười} Ớn Đ_{ồng} có t_h ch_{úng} nh_à ng_{ười} cu_{ồng} c_{on} th_{ực} s_ố c_{on} gi_{ống} a c_{ông} p và s_ố t_h đ_ể ng_{ười} cân, cũng m_{ột} chu_{ồng} ng_{ười}, b_{ên} y_{ếu} c_{ông} p s_ố b_{ên} s_ố t_h tiêu di_{ệt} t_h vì s_ố t_h bi_{ết} t_h bình nhau.
- Nuôi trong chu_{ồng} ng_{ười}, c_{ông} p v_{ào} n_{ên} đ_ể, và n_{ên} u_{ng} cho ăn rau thì ch_{úng} làm r_{ừng} lông mà thôi.
- C_{ông} p có s_ố c_{on} l_{ớn} c_{on} m_{ột} nh_à m_{ột}. Con c_{ông} p n_{ên} ng_{ười} 180 kí lô có th_ể kéo m_{ột} con trâu 700 hay 800 kí lô trên đ_ể c_{on} xa năm sáu trăm th_{ực} c_{on}.